

JÉZUS A NÁZÁRETI ZSINAGÓGÁBAN ÉS A PRÓFÉTAI BESZÉD BETELJESÜLÉSE

*Jézus három nyelve, Jézus a zsinagógában,
Jézus a hegyen, pészach estéjén, a kereszten
(Leipzig, 1922)*

A mikor Jézus a názáreti zsinagóga sabbati istentiszteletén előolvasóként felállt, a szolga Ézsaiás könyvét nyújtotta oda neki, amelyben, miután felnyitotta, a 61. fejezet elejére „bukkant” (Lk. 4,16 sk.). A történet úgy hangzik, mintha az istentisztelet végén szokásos prófétaolvasásról lenne szó. A későbbi időkől eltérően ezeknek a rendje még nem volt pontosan rögzített, miközben a Törvényt rögzített szakaszokban, folyamatosan olvasták, a későbbi Palesztinában legalábbis hároméves periódusokban. Mindamellettt figyelemre méltó, hogy az utolsó három előtti hét egymásra következő Törvény-szakaszhoz, legalábbis később, Ézsaiás könyvének második feléből való próféta részek kapcsolódtak. A nekik megfelelő sabbatokat a zsinagógai év végén ezért nevezték vigasz-sabbatoknak. E perikopák közt az utolsó Ézs. 61,10 skk. volt, míg Ézs. 61,1 skk. sehhol sem volt perikopaként előírva. Mindenesetre azon a sabbaton Jézus volt a gyülekezet „befejezője” (héb. *maftír*), s éppen Ézsaiás könyvében volt a próféta lekción sora, úgyhogy neki csak ezen belül lehetett választása.

Az is lehetséges, hogy eltekintett a voltaképpen éppen soron következő fejezettől, amikor tekintete a 61. fejezet kezdetére esett, amely megfelelt céljának. Állva vette át a könyvet, és állva olvasta. A görög elbeszélő a könyv „nyitásáról” és „csukásáról” beszél. Minthogy azonban a zsidó irodalom a szent könyvek esetében mindig a tekercsformát előfeltételezi, széttekerésre és összetekercsre kell gondolnunk, melynek szokásos kifejezése a héb. *galal*, aram. *gal* (= *gelal*). A törvénytekercset nyilvánosan nem, csak a szent szekrény függőnye mögött lehetett tekercselni. Próféta tekercsre ez nem lehetett érvényes, minthogy a próféta lekciónbeli „ugrás”, azaz a nem egymás melletti részek együttes felolvasása megengedett volt. A próféta tekercs sajátossága volt az is, hogy nem mindkét végén volt bot, ahogyan a törvénytekercsnek, hanem csak az egyik végén, s ezért mindig az elejéről

kellett tekerni. Az evangéliumi elbeszélő nem hangsúlyozza, hogy a Jézus által használt könyv egyedül Ézsaiás prófétát tartalmazná. Mi azonban tudjuk, hogy a valamennyi prófétátbefogadó tekercsek mellett egyes könyvek is előfordultak.

Miután Jézus az olvasást befejezte, leült, ezzel adva tudtul, hogy a felolvasott próféta szóhoz beszédet kíván kapcsolni. Mert a tanítást adó ülve ad elő, ahogy egyébként Jézus is teszi (Mt. 5,2; 26,55; Mk. 9,35; Lk. 5,3). Erre a célra egy szék kellett álljon a zsinagóga emelvényén, mint az a tan-szék (*katedra*), melyet a legenda szerint a vidékiek állítottak fel minden jeruzsálemi számára, hogy hallják bölcsességét, s mint az a szék, amelyet a haldokló rabbi beszéde szerint haláluk után más nagyságok számára kell készenlétben tartani. Erre a zsinagógai tan-székre gondolt Jézus, amikor Mózes ama székéről szólt, melyen az írástudók ülnek (Mt. 23,2).

Valamilyen arameus fordításról, amely a szöveg felolvasását követte volna, nem hallunk semmit. Az elbeszélő, mint számára lényegtelen, mellőzhette. De az is lehet, hogy a fordítást Jézus magában a beszédeben adta, amelynek pontos hangzását nem hozzák tudomásunkra. – A próféta beszéd Lukácsnál közölt görög fordítása egy héber nyelvű Újszövetséget komoly zavarba hoz. A Szellemmel felkent második feladatának elhagyása, aminek helyére Ézs. 58,6-ból kerül be valami hasonló a negyedik helyre, semmilyen akárcsak valószínű héber szöveget nem eredményez. Az sem kimutatható, hogy a vakok LXX-ből származó említése a maszoréta szöveg foglyai helyett, ráillene a názáreti Ézsaiás-könyvre. Biztosabb úton járunk, ha a maszoréta szöveget feltételezzük. Akkor viszont nem érdektelen, ha felidézzük, hogyan volt értelmezendő Ézs. 61,1 sk. az arameus próféta targum szerint. A hely itt így hangzik: *ruach nebua min kodam adonaj elohim 'alaj, chalaf derabbi adonaj jati lebaszara invetanajja, salchani letakkafa litebiré libba, lemikré lediseban chéru uleda-aszirín itgeln linehór, lemikré senat ra'va kodam adonaj*, „próféta hirdetés szelleme az Úr Isten közeléből rajtam, mert az Úr küldött engem, örömet hirdetni az aláztatásoknak, a megtört szívűeket erősíteni küldött, szabadságot kiáltani ki az elhurcoltaknak és a foglyoknak világosságra jutást, a hűség jóindulatának esztendejét az Úr közelében”. Mélyen targumi a kétszeresen

felbukkanó „az Úr közelében”, azokat a képzeteket elkerülendő, melyek túl közeli kapcsolatba hoznák őt a világgal. Mivel Jézus maga is él hasonló fordulatokkal, ezek a fordítások az ő szájából is elgondolhatók. Ám az ő értelmezésével összeegyeztethetetlen, hogy itt Isten Szelleme mint a prófétai hirdetés szelleme jelenik meg, azzal összefüggésben, hogy a targum bevezetés gyanánt a szöveg elé illeszti: *amar nebijja*, „Szólt a próféta”. A targum számára itt Ézsaiás önmagáról beszél és az osztályrészévé lett feladatról. Jehuda ben Simon azt érti ki ebből a mondanéból, hogy Ézsaiás próféciája közvetlenül a hatalom (Isten hatalmának) szájából fakad, míg más próféták úgy beszélnek, hogy „egyik a másik szájából nyeri a szót”. Egy másik rabbi azt találja figyelemre méltónak, hogy a Szentlélekról szívesen esik szó a megváltás kapcsán. Egy harmadik azt a következtetést vonja le, hogy a hűségese hívő legfontosabb tulajdonsága az alázat. Efféle gondolatokat kapcsolnak a zsidó írástudók Ézs. 61,1-hez. A názáretiek olyasféle beszédet várhattak Jézustól, amilyenekkel a Peszikta de Rab Kahaná-ban rendelkezünk a vigasz-sabbatok haftaráihoz készült előadások esetében. Az első ezek közül azt a képet vázolja fel, ahogyan a tizenkét próféta, egyik a másik után, hiába fáradozik azon, hogy Jeruzsálemet megvigasztalja, mert minden üdvhirdetésükbe az ítélet szavai is belevegyülnek. Amikor Istennek felpanaszolják kudarcukat, ő így szól: „Én és ti vigasztaljuk hát Jeruzsálemet, ahogyan Ézs. 40,1 mondja: Vigasztaljátok, vigasztaljátok velem (*'ammí* helyett olvasd *'immi*)! Vigasztaljátok, vigasztaljátok, vagyis ti lentiek és ti fentiek, ti elevenek és ti holtak, e világ és az eljövendő világ felől, a tíz törzs felől és Júda és Benjámin felől.”

Az efféle vigaszbeszédnek gondolata rejtőzött a tekintetek mögött, melyek Lk. 4,20 szerint Jézusra szegeződtek, amikor beszélni kezdett. Az elbeszélő ezt azért említi, mert ki akarja emelni a názáretiek személyes részvételét földijük mondanójában. Erre szolgál számára az a szünet, amely az összetekercselt könyv elvitele és a szent szekrénybe való behelyezése közt támad. Amit Jézus mondott, azt csupán röviden adja vissza, s az nyilván rövid is volt. Lk. 4,21 ugyan azt mondja: „Beszélni kezdett hozzájuk.” De folytatást a szöveg nem tervez. Itt egy Lukácsnál gyakran alkalmazott elbeszélőformáról van szó, amelyre a zsidó írásbeliség számos példával szolgál. Gyakran mondják: „ekkor sírásba kezdett”, „kopogtatásba fogott”, „elkezdett indulatba jönni”, „szemügyre kezdte venni”, „csatába fogtak”, „kiáltásba fogott”, „szólni kezdett”, „kiáltani kezdett”. Az arameus *sári* vagy a héber *hitchil* szóval a cselekvés beálltát teszik szemléletessé, anélkül, hogy bármi-képp hangsúlyoznák a rákövetkező folytatást. Így hát itt is csupán szemléletes hírt kapunk arról, hogyan vet véget szavával Jézus a gyülekezet vára-

kozásának. Így szól: „Ma az Írásnak e szava a fületekben beteljesült.” Arámiul: *joma den itkajjan haden keraja be-udnekhon*.

A *keraja* szó a bevett arameus kifejezés mind a Szentírás egészére, mind annak egyes helyeire. A „beteljesülést” jelentő szó (*kajjem*) az érvénytelenítéssel ellentétes megerősítést jelenti. A prófétai beszéd akkor tekinthető megerősítettnek, ha tartalma megvalósul (5Móz. 18,22). Nem kevesebbet éltek most meg Jézus hallgatói. A Pesito az *udnekhon* elé egy *de* szócskát illeszt, tehát kiegészítésként fogja fel a *keraja*-hoz. Eszerint az Írás éppen hallott szava volna az, ami beteljesült. De a görög szöveg szerint a beteljesülés a hallgatók fülében történik, azáltal tehát, hogy ők most Jézust hallják. Vagy a prófétai beszéd lépett be a megvalósulásba, amikor ő azt saját szavaként olvassa fel, vagy mostani utalása saját személyére nem más, mint a beteljesülés. Keresztelő Jánoshoz intézett üzenetében (Lk. 7,22) gyógyító csodáit és a szegényeknek hirdett örömhírt nevezi meg mint küldetése bizonyítékát. Az elbeszélő vélhetően itt is erre gondol, de Jézus most egyedül a prófétai beszédet szólaltatja meg, s a hallgatókat azzal a személlyel szembesíti, aki a prófétai beszédet e személy saját kijelentése által jeleníti meg.

Valamennyi istenfélő zsidó nagy fájdalommal volt már régóta (1Makk. 4,46), hogy nem támadt körükben több próféta. Beszéltek isteni hangokról, melyek a rabbik összejövetelekor hirdették: „Van itt valaki, aki a Szent Szelleme méltó volna, ha kortársai azt megérdemelnék.” Minden ilyen esetben tudni vélték, hogy a jelenlévők melyikére célt az isteni hang. De Isten Szelleme nem szállt alá senkire. Ha volna valaki, aki birtokolná, készek volnának „hallgatni rá”, azaz engedelmeskedni neki, mint olyasvalakinek, aki – ahogyan azt a 5Móz. 18,15-höz készült Jeruzsálemi Targum I érti – a Szelleme adományát tekintve Mózeshez hasonló. A tradíció értelmében egyenesen kötelesek lennének engedelmeskedni neki, „ha megparancsolja a Törvény egyik parancsolatának áthágását, mint Illés tette azt a Karmel hegyén (egy Istentől nem említett helyen történő oltáráépítés és áldozat révén), annak az órának a követelménye szerint”. Csak ha bálványimádást követelne, csak akkor nem volna szabad követni őt, még ha az ég közepére helyezné is a napot. Most pedig odaállt valaki a názáretiek elé, azzal az ígérennyel, hogy Isten Szelleme őnála van, mégpedig nem azért, hogy megoldhatatlan rituális és jogi kérdéseket válaszoljon meg, amire 1Makk. 4,46 óta oly gyakran vágytak, hanem hogy azt hirdesse nekik, hogy a szolgáltság ideje letelt, és a kegyelem esztendeje kezdetét vette. Aki erre hivatott volt, közel állt ahhoz az ismeretlenhez, aki Ézsaiás 40–66-ban fogságban sínylődő népét az üdv hirdetésével vigasztalta. Annak munkáját vette magára, hogy immár bevé-

gezze azt. Amit hirdet, nem az, hogy ő Izrael eljövendő királya volna, vagy majdan azzá lenne, hanem hogy az a megbízatása, hogy Isten üdvhozó hatalmát, vagyis Isten királyi uralmát (aram. *mal-khuta disemajja*), ahogy azt Jézus érti, ne csupán előre lássa, hanem e világba bevezesse, mint a ragyogó napvilágot, amely a börtön sötétjében tallózóknak cellájuk feltáruló ajtaján át a szabadságot ígéri.

Jézus szavai hallgatói számára „a hűség (kegyelem) szavainak” tűntek (Lk. 4,22). A *logoi tész kháritosz* görög kifejezést a palesztinai evangélium nagyon is valószínűleg a *millajja dechiszdá*-val adhatta vissza. Chiszdaj rabbi egy ízben így értelmezte Ezékiel 21,26 kemény szavát: „Le a fej ékes-ségével!” – ezt a rabbikra, s a folytatást: „le a koronával!” – ezt a világnépekre vonatkoztatta. Ezért mondták neki: „Te *cheszed* vagy, és a te szavaid (*millach*) *cheszed* (hűség, kegyelem).” Megformálását tekintve azonban ez a kifejezés sem nem erendően arameus, sem nem görög, hanem héber. A Lukács-evangélium görög biblicizmusainak sorába tartozik, s emlékeztet a „hűség (=jóindulat, kegyelem) ajkai”-ra a Példabeszédek 22,11-ből (*szifte chen*), illetve „a bölcsek kedves szavai”-ra (Prédikátor 10,12), melynek magyarázatakor a száműzetésből való hazatérés küroszi engedélyezésére hivatkoznak, egy olyan szóra tehát, amely egy üdvprófécia beteljesedését foglalja magába. Ez a benyomás Jézus hallgatóinál természetes volt. A prófétai beszédet eddig mint ősidőbeli hangot hallották egy bizonytalanul távoli jövő visszhangjával. Amit most hallottak, úgy tűnt nekik, mint az arameus Jekum Purkan imádkozó kívánságának beteljesülése: „Állítsa fel Istenetek a ti éltetekben és a ti napjaitokban az ő nagy királyi uralmát (*malkhuteh rabbeta*) Dávid fia, a Messiás által, ahogy írva vagy az ő szent szavaival (Dán. 2,44): S ezeknek a királyoknak napjaiban támaszt a menny Istene egy királyságot, amely örökkön soha el nem vész.” Ám a körükben álló szónok nem tűnt illeni üzenetéhez. Csodálkozva mondják (4,22): „Nem a József fia ez?”, aram: *la haden hu bereh dejoszéf*. Nem más ő, mint bárki közülük. Nagy dolog volna persze, ha a megváltás egy názáretivel érkezne el. De hol vannak a bizonyítékok? Jézus olvas a gondolataikban, mikor így beszél (4,23 sk.):

„Minden bizonnyal a közmondást mondjátok rám: Orvos, gyógyítsd meg magad! Amiről hallottuk, hogy Kapernaumban megtetted, ezt tedd meg itt is, a te városodban! Bizony, mondom néktek, egy prófétát sem fogad szívesen az ő városa. Igazán mondom néktek, sok özvegyasszony volt Illés napjaiban Izraelben, amikor bezárult az ég három esztendőre és hat hónapra, úgyhogy nagy éhínség lett az egész országon, de egyikükhöz sem küldetett Illés, csak a szidóni Sareptába egy asszonyhoz, aki özvegy volt.”

Arameusul: *min kol atar temrun lí matla asszi gar-*

makh. kol ma disema'nán da'abadtinneh bikhefar nachum havé'abéd uf hakha bimedinetakh. amén amarna lekhon, delét nebijja mekabbal bimedinetéh. min kusta amarna lekhon dahavaijan szaggian armelan bejiszraél bejomohi de-éljija kid-it'achedun semajja telat senín vesitta jarchín vahava kafna rabba 'al kol ar'a vela iste-lach éljija lehada minhén élla leszarefat dileszajdanaé le-itteta armalta.

A görög *pantosz* „minden bizonnyal”, amely mellesleg a palesztinai envagéliumban is gyakran megjelenik, a zsidó arámiban ugyancsak képviselve van. De az arameus *min kol atar* az, ami tökéletesen megfelel neki. Hogy egy közmondást *parabolé*-nak hívnak, jellegzetesen arameus. Mert *matla* egyaránt hasonlat és közmondás. A már Sir. 18,20-ból hasonló formában ismert közmondás a zsidó hagyományban így hangzik: *aszja asszi chiggartahh*, „Orvos, gyógyítsd meg bénaságodat!” A görög fordulat: „amit megtörténni hallottunk”, használható feloldását a palesztinai evangéliumban lásd fenn. Az *amén* szót lásd előbb. Elgondolkodtató, hogy nyomban utána *ep'alétheiasz*-szal lesz helyettesítve, nyilván csak az ismétlés elkerülése végett. Ez is tehát az *amén* helyett állna? – Vendégek befogadásával kapcsolatban, de egy megbízatás elfogadásával kapcsolatban is adatható az aram. *kabbél*. Nyilván a prófétáról és a saját városáról való beszéd is közmondás, amely azonban a zsidó irodalomban nem fordul elő. Az *aszály* időtartamára vonatkozó adatot, amelynek 1Kir. 18,1-nél csupán a harmadik esztendő említése felel meg, amely azonban Jak. 5,17-ben is előfordul, egy különös midrásra vezették vissza, amely az éhínség időtartamát számította ki. Az 1Kir. 18,1 egyetlen létező midrása azonban az ínség tartamát csökkenteni igyekszik, amennyiben az első és a harmadik évre csak három hónapot számol, s így az egész idő 18 hónapra rúg. Nyilván feltételezi, hogy egy esős évszak teljesen kiesett, s a következő télen az eső csak januárban jött el, úgyhogy az esőtlen időszak az első, Tisritől számított év Tammuz (július) hónapjától tartott a harmadik év Kiszlev (december) hónapjáig. Ám a zsidó irodalom inkább azt mutatja, hogy egy hétéves időszak fele volt a járatosabb kifejezés a tekintélyes idő jelölésére. Nem csupán Dán. 7,25 és 12,7 esetében világos ez a feltétel. Egy athéni, aki Jeruzsálembe jött bölcsességet tanulni, három és fél évig maradt ott. Ugyanilyen hosszan tanulmányozott Jochanan és Sim'on ben Lakis egy fejezetet, és szenvedett Jochanan egy húgyhólyagkötőtől. Ennyi időre volt szüksége Nebucaradannak Jeruzsálem bevételéhez, Hadrianusnak Bittir meghódításához, és Josua ben Chananja tett egy ugyanilyen hosszúságú tengeri utat. – Az esőnélküliség következményeinek megadását megelőző „úgyhogy” (*hósz*) a palesztinai evangéliumban bizonyára a *kide* szóval volt visszaadva; de az arameus esetében sokkal valószínűbb a puszta *ve*, „és” odabiggyesztése.

Sarepta és az özvegy megnevezésének módja megfelel 1Kir. 17,9-nek, s ezért megengedhető a targum követése. A „-hoz, -hez, -höz” esetében mind a targumok és a palesztinai evangélium, valamint a szírek evangéliumának *levát* szavát kerülnünk kellett, mert az a galíleai dialektusban szokatlan.

A názáretiek „jeleket” akartak látni, ahogyan ezeket Jézustól Mt. 12,38-ban követelik. Amikor Josze ben Kismát megkérdezték tanítványai: „Mikor jön el Dávid fia?”, ezt válaszolta: „Attól félek, jelet követeltek tőlem.” Mikor ezt tagadják, s ő egy bizonytalan tünő felvilágosítást ad, mégis így szólnak: „Adj jelet nekünk!” Ekkor megteszi nekik a szívességet, és azt mondja: „Ha beszédem igaz, a Paneasz barlangjának vize (a Jordán forrásánál) vérré változik.” Ez aztán állítólag halálos óráján be is következett. Az efféle kívánságokba Jézus nem megy bele, mert Atyjának előírása olyan utakat mutat számára, melyeknek a földi viszonyok szempontjaihoz semmi közük. Ezzel azt az öellene irányuló döntést, amely hallgatóinak szívében már meghozatott, nyilvánvalóvá tette.

Így azután nem kerül terítékre az a döntő kérdés, mennyiben kezdődik meg Jézussal a fogságot szenvedők megígért szabadulása. Aszerint, amit Názáretben mond, már beszédével is ez történik. Meghirdetés és megvalósulás szoros kapcsolatban állnak. Az, aki Ézs. 61,1 sköv.-ben önmagáról szabadító beszéddel tesz tanúságot, Jézus számára kétségkívül azonos azzal, aki Ézs. 42,7-ben vak szemeket nyit fel, és foglyokat vezet ki börtönükből, amikor türelmes tanítással igazságot hoz a népeknek (42,1–4). Annak az Istennek a hirdetése, aki az igaz segítő (Ézs. 45,21), a megváltást jelenti vagy legalábbis annak kezdetét. Ebben az irányban helyezkedik el az olvasott szöveg Jézus által adott értelmezése. Itt helyezkedik el azonban a botránkozásnak az a köve is, amelyben földjei felbotlanak. Ők egy egészen másképp látható és megfogható megváltásra számítottak. Az üdvösség e közvetítőjének hinni annyit jelentett, mint a láthatatlanba nyúlni, s minden személyes és nemzeti vágygal és reménnyel életre-halálra rábízni magukat erre az Isten-hírnökre és az ő Istenére. Ezt a bátorságot a názáretiek nem lelték fel. Kezdeti tetszésük elfordulásba váltott. Az a próféta, aki mit sem akar szülővárosának nyújtani, megszűnt az övék lenni. A jelet nélkülöző próféta 5Móz. 13,2 skk. szerint rászolgál a halálra. Csak aki még sosem esett ugyanebbe a csapdába, csak az fogja őket ezért megítélni.

Visszatekintve Jézus názáreti fellépésére, világos lesz, hogy Jézus nem volt írástudó (aram. *daros*) abban az értelemben, mint a többiek. *Deras* annyit jelent, mint „az Írás szavának tartalmát kutatni”. Ez a tartalom a rabbiknál nem annyira a történeti szójelentést, mint inkább az Írás szavának jelentését érinti a vallási cselekvés és ítélet számára. Amit ez „megmutat” (héber *higgid*), tehát amire „mutatva

utal” (héber *haggada*), és aminek „kikövetkeztetésére utal” (héber *limmad*), vagyis ami ebben az értelemben a „tanítása” (héber *talmud*), az az eredménye és tartalma az efféle „kutatásnak” (*deras*, *midrás*). Az ennek során alkalmazott módszer meghatározott iskolai szabályok alkalmazásában áll, amennyiben a jogról van szó, egyébként mindegyik más Írás-helyek szavaival való viszonyok létesítésében. A *deras*-nak ebben a művészetében, amely gyakran mesterkéltséggé fajult, voltak mesterek a *darosín*. Amikor közmondásokat, élményeket, hasonlatokat vesznek elő, az is az értelmezés e művészetének szolgálatában történik. Ilyesmiket Jézus is alkalmaz céljai érdekében, ha szüksége van rájuk. De ő nem haggadista. Az az igazság, amit ő hirdet, nem mondja magát Írás-kutatásnak, és nem is az. Ez az igazság önálló fenséggel lép fel. Ennek megfelelően Jézus a názáreti zsinagógában sem egy értelmezést kapcsol a prófétai beszédhez, hanem rámutat egy tényre, amely tény nem magyarázatot, hanem beteljesedést jelent, és ez a tény nem más, mint ő maga.

Mintogy a zsidó teológia számára ez az egész tényállás idegen, nincs is olyan kategóriája, amelybe Jézust betagozhatná. Sem törvénytánító, sem prédikátor nem volt a szó zsidó értelmében. Beszédeiről mondható volt, hogy „tanít” (*didaszkein*), amint ez Lk. 4,31-ben történik. Ez arameusul *alléf* volna, ami egyaránt érvényes a törvénytánítóra és a kézművesmesterre. Amit ő tett, az tulajdonképpen nyilvános „kikiáltás” (*kériusszein*, Lk. 4,44), aram. *akrez* volt, ez a szó jelöli, ha valaki a Templomban *karoz*-ként (*kériux*) a papokat, lévitákat és izraelitákat szolgálatra szólította. A hirdetés tartalma szerint ez „jó hír közlése” (*euangeli-dzein*), aram. *basszar* volt. Hogy a názáretiek mivé lehettek volna, ha Jézus örömhíret befogadják, az abban az irányban helyezkedett el, amit Rabbi Meir „megbizonyosodott”-nak (héber *mebusszar*) hív, megbizonyosodottnak abban, hogy az illető az eljövendő világ egyik fia. Meir szerint ehhez hozzátartozik, hogy az embereknek Palesztinában legyen a lakhelyük, a szent nyelvet beszéljék, gyümölcsöt tisztaságban élvezzék, s reggel és este ne mulasszák el a Törvény Egy Istenének zsidó hitvallását elrecitálni. Jézusnál a döntő feltétel üzenetének befogadása, vagyis hogy az ember HIGGYEN. Ebből válik érthetővé, miért találta éppen Ézsajás 61 ama szövegét a legmegfelelőbbnek. Ott olyasvalaki beszél, aki kétszer is azt mondja magáról, hogy „kikiáltania” kell, s harmadszor, hogy „örömhírt kell hoznia”. A mögötte rejlő szándék szerint valóban ez volt Jézus minden beszédének természete és lényege. És ama akkortájt fél évezred régi prófétai beszédben rejlik az ő evangéliumának, s így a miénknek, történelmi gyökere.